

KORUMA SORUMLULUĞU: İNSANİ MÜDAHALEYİ MAKYAJLAMAK

Ümmühan Elçin ERTUĞRUL*

ÖZET

Koruma Sorumluluğu, 2001 yılında, Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyon (ICISS) tarafından kabul edilmiştir. Koruma sorumluluğuna göre, Devlet, soykırım, savaş suçu, insanlığa karşı suç ve etnik temizlikten halkını koruması konusunda başlıca sorumludur. Eğer bir devlet, bu sorumluluğunu yerine getiremez ya da getirmek istemezse, uluslararası toplum Güvenlik Konseyi kanalıyla kolektif kuvvet kullanımını da içeren tedbir alabilecektir. Önleme, reaksiyon ve yeniden inşa sorumlulukları da koruma sorumluluğu kapsamına dahil edilmiştir. Koruma sorumluluğu, gerçekte retorik dışında insani müdahaleden farklı değildir. Koruma sorumluluğu ile BM Andlaşmasındaki 2/1 maddesinde düzenlenen, bütün devletlerin egemen eşitliği ve 2/7 maddesinde düzenlenen müdahale etmeme ilkeleri göz ardı edilmiştir. Yine de, ne Koruma Sorumluluğu ne de İnsani Müdahale uluslararası hukuka uygun ve meşru değildir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Koruma Sorumluluğu, İnsani Müdahale, Güvenlik Konseyi,

RESPONSIBILITY TO PROTECT: A MAKE UP TO HUMANITARIAN INTERVENTION

ABSTRACT

Responsibility to Protect is accepted by International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) in 2001. Responsibility to Act means that the State carries the primary responsibility for the protection of its population from genocide, war crimes, crimes against humanity and ethnic cleansing. However if a State is unwilling or unable to take its responsibility, the international community shall take measure, including the collective use, through the Security Council. Furthermore, international society should assume responsibility for preventing, reacting and rebuilding after humanitarian emergency. In fact, Responsibility to Protection does not differ from humanitarian intervention except for rhetoric. The notion of Responsibility to Protect kind of by-passes the principle of the sovereign equality of all states as enshrined in Article 2/1 and the principle of non-interference as enshrined in Article 2/7 of UN Charter. Nonetheless neither Responsibility to Protect nor Humanitarian Intervention abide by international law and thus legitimate.

Keywords: International Law, Responsibility to Protect, Humanitarian Intervention, Security Council,

* Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ueertugrul@hotmail.com

GİRİŞ

Koruma sorumluluğu, Kant'ın dünya vatandaşlığı fikrinden esinlenilerek, dünyanın bütün halklarının evrensel toplumun bir parçası olduğu ve uluslararası hakların insanlığın evrensel haklarına dönüştüğünün kabulüyle 12001 yılında Kanada Hükümetinin öncülük ettiği Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu (ICISS)² tarafından hazırlanan bir raporla gündeme gelmiştir. Kosova'da NATO'nun yetkilendirme olmaksızın müdahalesi ve Ruanda'da herhangi bir şey yapmama endişesi Komisyon üyelerini bu konuda şevklendirmiştir.³ Aralık 2001 tarihli Nihai Raporunda ICISS, koruma sorumluluğu kavramı ile devletlerin ülkeleri üzerindeki mutlak egemenliklerini, hükümetlerin tamamen özerkliklerini reddetmiş, aksine egemen olmanın haklaryanında sorumluluk da yüklediği konusunda uluslararası bir uzlaşma aramıştır. Bir devlet kendi halkını koruma konusunda başarısız olmuşsa, müdahale olunmama konusunda egemen hakka sahip olmayacaktır.⁴ Ayrıca ICISS, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kuruluna koruma sorumluluğu yaklaşımının temel ilkelerinin benimsenmesi ve somutlaştırılmasını, Güvenlik Konseyine daimi üyelerinin vetoya başvurmaması için uzlaşma yolları aramalarını önermiştir.⁵ Koruma Sorumluluğu, BM Genel Sekreteri aracılığı ile reform önerileri hazırlamakla görevli Yüksek Hiyerarşili Grup tarafından BM reform sürecine dahil edilmiştir.⁶

2005 yılında BM reformu için yapılan BM Dünya Zirvesinde liderler, koruma sorumluluğu ilkesini tartışmışlardır. 2005 BM Zirvesinin Nihai Metninde, her devletin halkını soykırımdan, savaş suçlarından, etnik temizlikten ve insanlığa karşı suçlardan korumakla sorumlu olduğu, bu sorumluluğun, adı geçen suçları önlemeyi de içerdiği, uluslararası toplumun

¹ Terasa Chataway, "Towards Normative Consensus on Responsibility to Protect" **Griffith Law Review**, Vol 16, No1, 2007, p. 207

² Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu (ICISS), farklı bölge, görüş ve perspektiflerden gelen 12 Komisyon üyesinde oluşturulmuştur. Eş başkanlıklarını, Gareth Evans ve Mohamed Sahnoun yapmıştır.

³ Serena K. Sharma, "Toward a Global Responsibility to Protect: Setbacks on the Path to Implementation", 16 **Global Governance**, 2010, s.125

⁴ Alicia L. Bannon, "The Responsibility to Protect : The UN World Summit and the Question of Unilateralism" **The Yale Law Journal**, Vol. 115, 2005-2006, s. 1162

⁵ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001, para.8.28, para 8.29
<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, (Erişim, 25.12.2015)

⁶ A.Fusun Arsava, "Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu" **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XV, S.1, 2011, s.106

bu sorumluluğunu yerine getirilmesinde devletlere yardım edeceği ve BM'nin de erken uyarı sistemi kurarak destekleyeceği düzenlenmiştir. ⁷ Devletlerin söz konusu suçlardan halklarını koruma konusunda uluslararası toplum da sorumludur ve BM Andlaşması VI. ve VII. bölümleri uyarınca uygun diplomatik, insani ve diğer barışçıl yollarla halkları soykırımdan, savaş suçlarından, etnik temizlikten ve insanlığa karşı suçlardan korumaya BM aracılığı ile yardımcı olacaktır. Bu bağlamda söz konusu suçlardan halkını korumada ulusal otoriteler açıkça başarısız olurlarsa ya da yetersiz kalırlarsa Güvenlik Konseyi VII. bölüm çerçevesinde duruma göre ilgili bölgesel örgütlerle işbirliği içinde kolektif hareket edecektir. BM Andlaşması ve uluslararası hukuk ilkelerine göre Genel Kuruluna koruma sorumluluğunun gelişmesinin devamı ve silahlı çatışmaların patlak vermesi ve krizlerden önceki durumlarda söz konusu suçlardan halkı koruma kapasitesi oluşturmak için ihtiyaç duyulacaktır. ⁸

BM Güvenlik Konseyinin 1674 sayılı silahlı çatışmada sivilleri korumaya yönelik kararında, yukarıda bahsettiğimiz Nihai Bildirgenin 138 ve 139. paragrafları teyit edilmiştir.⁹ BM Genel Sekreterinin Sudan'a ilişkin raporunda ve Güvenlik Konseyinin 1706 sayılı kararında söz konusu maddelere gönderme yapılmıştır.¹⁰ 2008'de BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, koruma sorumluluğunun henüz politika olmadığı ifade etmiştir. ¹¹

Koruma sorumluluğu, esasen insani müdahaleden farklı değildir. İnsani müdahaleyi kısaca; *bir devletin vatandaşlarını o devletin uyguladığı geniş çaplı insan hakları ihlallerinden korumak amacıyla kuvvet kullanılması ve kuvvet kullanılması tehdidi* olarak tanımlamak mümkündür. 2009 yılı Genel Kurul görüşmelerinde, Noam Chomsky, koruma sorumluluğunu “insani müdahalenin kuzeni” olarak adlandırmış ve Tuckydides'in “güçlüler, gücünün

⁷ A/60/L.1, 15 September 2005, para.138
[http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005(1).pdf)
(Erişim, 20.12.2015)

⁸ A/60/L.1, 15 September 2005, para.139
[http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005(1).pdf),
(Erişim, 20.12.2015)

⁹ S/RES/1674, (2006), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674
(Erişim, 20.12.2015)

¹⁰ S/RES/1706, (2006) , http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706
(Erişim, 20.12.2015)

¹¹ Alex J. Bellamy and Catherine Drummond, “The Responsibility to Protect in Southeast Asia: Between Non-Interference and Sovereignty as Responsibility” *The Pacific Review* , Vol.24, No.2, May 2011, s.193-194

yettiğini yapar, zayıflar ise neyi kabul etmesi gerekiyorsa onu kabul eder.” özdeyişiyle değerlendirmiştir.¹² Koruma sorumluluğu, insani müdahaleden ayrı görülmemiş¹³ “insani müdahale” yerine “koruma sorumluluğu” tabirinin yalnızca dile ilişkin bir değişiklik olduğu savunulmuştur.¹⁴

İnsani müdahale, BM Andlaşmasının devletlerin içişlerine müdahale ve kuvvet kullanma yasaklarını ihlal etmeleri dolayısı ile uluslararası hukuka aykırı görülmüş, meşru olmadığı yönüyle eleştirilmiştir. BM Andlaşması 2/4 maddesi, “*Bütün üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı gerekse BM'nin amaçları ile telif edilemeyecek herhangi bir surette tehdide veya kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanmaya başvurmaktan kaçınırlar.*” hükmü ile kuvvet kullanma yasaklanmış, yalnız Andlaşmanın 51. maddesinde düzenlenen meşru müdafaa halinde Güvenlik Konseyi duruma müdahale edinceye kadar ve VII. Bölüm çerçevesinde barışın tehdidi, bozulması ve saldırı fiili hallerinde de Güvenlik Konseyi kararı ile kuvvet kullanılmasına izin verilmiştir. Kuvvet kullanma ya da tehdidi genel bir yasaktır ve istisnaları yoruma açık olmayacak şekilde BM Andlaşmasında sayılmıştır. Bu istisnalar arasında insani müdahale ya da koruma sorumluluğu yoktur. BM Andlaşması Madde 2/7 “İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, ne özü itibari ile bir devletin milli yetkisi içinde bulunan işlere, Birleşmiş Milletlerin karışmasına cevaz verir, ve ne de üyeleri, bu gibi işleri, işbu Andlaşma gereğince bir çözüme tarzına bağlamaya icbar eder; bununla beraber VII. Bölümde derpiş edilen zorlama tedbirlerinin uygulanmasına bu prensip hiçbir suretle halel getirmez.” hükmünü getirmiştir. Bu madde, klasik egemenlik anlayışına göre, uluslararası hukukta devletlerin iç ve dış sorunlarını yine kendisinin çözüme hakkına sahipliğini ve egemenlik alanının diğer devletler hukuku sujelerine kapalı olmasını ifade etmektedir. Devletlerin hukuki bakımdan eşitliğinin, haklarından tam egemen olarak yararlandığının, devletlerin ülke bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına saygı gösterildiğinin bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Kelsen de, benzer şekilde madde 2/7'nin iki farklı kural içerdiğinden bahsetmiştir. Biri, devletin

¹² Noam Chomsky, “The Responsibility to Protect”, **UN General Assembly**, New York City, July 23, 2009, <http://www.un.org/ga/president/63/interactive/protect/noam.pdf> (Erişim, 24.12.2015)

Sharma, a.g.m., s.132-133

¹³ Carlo Focarelli, “The Responsibility to Protect Doctrine and Humanitarian Intervention : Too Many Ambiguities for a Working Doctrine”, **Journal of Conflict&Security Law**, Vol.13, No 2, 2008, s. 202

¹⁴ Rebecca J. Hamilton: “The Responsibility to Protect : From Document to Doctrine - but what of Implementation” **Harvard Human Rights Journal**, Vol. 19, 2006, s.292

özü itibari ile milli yetkisine giren işlere BM'nin müdahalesinin yasaklanması, diğeri ise Andlaşma çerçevesinde üyelerini uzlaşmada serbest bırakmasıdır. İlk kural, Örgüt'ün yetkisini sınırlandırıp, müdahalesini yasaklamakta, ikincisi ise üye devletlerin yükümlülüklerini daraltmaktadır.¹⁵ Madde'ye göre, müdahale edilemeyecek konular, münhasıran milli konular değildir. Madde metninde “özü itibari ile milli konular” dan bahsedilmektedir. Uluslararası Adalet Divanı milli yetki alanına giren meselelerin zamanla değişebileceğine işaret etmiştir.¹⁶ Madde 2/7, bir konunun milli yetki içine girip girmediğini tesbitte herhangi bir organı yetkili kılmamıştır.¹⁷

BM Andlaşmasında, geleneksel Vestfalyan algıda devlet egemenliğine saygı açıkça vurgulansa da, aktüel devlet uygulaması geçen süreç içinde egemenliğin sınırlarını zorlayacak şekilde insan haklarına, özellikle son zamanlarda insani güvenliğe odaklanarak yavaş yavaş değişmiştir.¹⁸ İnsan haklarının devletlerin milli yetkisi içinde olup olmadığı da tartışılmış, devletin kendi vatandaşlarına temel insan haklarını reddedecek ve insanlığın vicdanını sarsacak biçimde davranışlarının devletin iç yetki alanına giren işlerden olmadığı ileri sürülmüştür.¹⁹ Ayrıca, halkına karşı insan haklarını ağır şekilde ihlal eden devletin, halk ile olan başlangıç sözleşmesini ihlal ettiği ve meşruiyet temelini kaybettiği, kendi içinde meşru olmayan bir devletin, uluslararası alanda da meşru olmadığı ve egemenlik iddiasının olamayacağı iddia edilmiştir.²⁰ İnsani hukuka aykırı davranıldığı zaman devletin iç egemenliği üzerinde uluslararası kontrol uygulanması hak olarak görülmüştür.²¹

¹⁵ Hans Kelsen, **The Law of The United Nations**, The London Institute of World Affairs, London,1964, s .770

¹⁶ 1923 tarihli Fas ve Tunus ile ilgili Vatandaşlık Kararnemeleri hakkındaki danışma görüşünde

¹⁷ BM Andlaşmasının hazırlanması aşamasında San Fransisko Konferansında “münhasır salâhiyet” yada “milli yetki” konusuna hangi organın karar vereceği gündeme gelmiştir. Yunanistan bu yetkinin Uluslararası Adalet Divanına verilmesini önermiştir. Ancak bu öneri 17 lehte, 14 aleyhte oy almasına rağmen 2/3 çoğunluk sağlanamamış olduğundan reddedilmiştir.

¹⁸ Gareth Evans, “ From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect “, **24 Wisconsin International Law Journal**, 2006-2007, s. 708-709

¹⁹ Funda Keskin, **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma:Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara,1998, s.125

²⁰ Fernando Teson, **Humanitarian Intervention: An inquiry into Law and Morality**, New York: Transnational,1988, s.15 Komisyonun öncülüğünü Kanada Dışişleri Bakanı Lloyd Axworthy yapmıştır. Ona, 2005 yılında Kanada'nın BM Daimi Temsilcisi Allan Rock yardım etmiştir.

²¹ Sean D.Murphy, **Humanitarian Intervention: The United Nations in an Evolving World Order**, 21, Procedural Aspects of International Law Series, University of Pennsylvania, 1996, s.10

İnsani müdahalenin tanımında yer verilen «geniş çaplı insan hakları ihlalleri», koruma sorumluluğu tanımında «soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçları ve etnik temizlik» olarak tahdidi şekilde sayılmıştır.

Koruma sorumluluğunda insan hakkı ihlalleri yalnız soykırım, insanlığa karşı suçlar, etnik temizlik ve savaş suçları ile sınırlıdır ve önceki insan hakkı sözleşmelerinde belirtilen ekonomik haklar ve politik özgürlükler gibi diğer hakları kapsamaz. Bu nedenle, Irak'ta olduğu gibi devletlere demokrasi getirmek temelli müdahaleler ve teröre karşı savaş, koruma sorumluluğu olarak adlandırılmayacağı gibi bunlardan uluslararası toplumun sorumluluğu da olmayacaktır.²² Evans, koruma sorumluluğunun doğal felaketler için de uygulanmasını ileri sürmüştür. Burma'da olduğu gibi doğal felaketlerde yönetimin insani yardımın ülkeye girişine izin vermemesi ve bunda ihmalkar davranılması belli yorumcular tarafından “insanlığa karşı suç” kapsamında tartışılmıştır.²³

Güvenlik Konseyi, 27 Ocak 2006 -27 Ocak 2016 tarihleri arasında, Burundi ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti arasındaki Büyük Göller Bölgesiyle ilgili olarak 1653²⁴, Sivillerin Korunması ile ilgili 1674²⁵, 1907²⁶, Sivillerin Korunması ile ilgili 1894²⁷, Libya ile ilgili 1970²⁸ ve 1973²⁹, Fildişi Sahili ile ilgili 1975³⁰, Güney Sudan ile ilgili 1996³¹, Yemen ile ilgili 2014³²,

²² Bannon, **a.g.m.**, s. 1163

²³ Sharma, **a.g.m.**, s.129

²⁴ S/RES/1653 (2006), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1653\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1653(2006)) (Erişim, 11.01.2016)

²⁵ S/RES/1674, (2006), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674(2006)) (Erişim, 11.01.2016)

²⁶ S/RES/1907, (2009), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1907\(2009\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1907(2009)) (Erişim, 04.01.2016)

²⁷ S/RES/1894, (2009), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1894\(2009\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1894(2009)) (Erişim, 04.01.2016)

²⁸ S/RES/1970, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011)) (Erişim, 04.01.2016)

²⁹ S/RES/1973, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)) (Erişim, 04.01.2016)

³⁰ S/RES/1975, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1975\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1975(2011)) (Erişim, 08.01.2016)

³¹ S/RES/1996, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996(2011)) (Erişim, 08.01.2016)

³² S/RES/2014, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2014\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2014(2011)) (Erişim, 15.01.2016)

Libya ile ilgili 2016³³ ve 2040³⁴, Mali ile ilgili 2085³⁵, Somali ile ilgili 2093³⁶, Libya ile ilgili 2095³⁷, Mali ile ilgili 2100³⁸, Sudan ve Güney Sudan ile ilgili 2109³⁹, hafif silahlarla ilgili 2117⁴⁰, Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili 2121⁴¹, 2127⁴², 2134⁴³, Suriye ile ilgili 2139⁴⁴, Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili 2149⁴⁵, Soykırımın Önlenmesi, Barış ve Güvenliğin Tehdidi ile ilgili 2150⁴⁶, Güney Sudan ile ilgili 2155⁴⁷, Suriye ile ilgili 2165⁴⁸, Terörist Saldırıların Neden Olduğu Uluslararası Barış ve Güvenliğin Tehdidi ile ilgili 2170⁴⁹, Çatışmaların Önlenmesi ve Uluslararası Barış ve Güvenliğin Tehdidi

³³ S/RES/2016, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2016\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2016(2011)) (Erişim, 15.01.2016)

³⁴ S/RES/2040, (2012), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2040\(2012\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2040(2012)) (Erişim, 15.01.2016)

³⁵ S/RES/2085, (2012), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085\(2012\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085(2012)) (Erişim, 16.01.2016)

³⁶ S/RES/2093, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2093\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2093(2013)) (Erişim, 16.01.2016)

³⁷ S/RES/2095, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095(2013)) (Erişim, 16.01.2016)

³⁸ S/RES/2100, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2100\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2100(2013)) (Erişim, 19.01.2016)

³⁹ S/RES/2109, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2109\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2109(2013)) (Erişim, 19.01.2016)

⁴⁰ S/RES/2117, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117(2013)) (Erişim, 25.01.2016)

⁴¹ S/RES/2121, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2121\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2121(2013)) (Erişim, 25.01.2016)

⁴² S/RES/2127, (2013), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2127\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2127(2013)) (Erişim, 25.01.2016)

⁴³ S/RES/2134, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2134\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2134(2014)) (Erişim, 07.01.2016)

⁴⁴ S/RES/2139, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139(2014)) (Erişim, 07.01.2016)

⁴⁵ S/RES/2149, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2149\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2149(2014)) (Erişim, 07.01.2016)

⁴⁶ S/RES/2150, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2150\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2150(2014)) (Erişim, 07.01.2016)

⁴⁷ S/RES/2155, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2155\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2155(2014)) (Erişim, 09.01.2016)

⁴⁸ S/RES/2165, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165(2014)) (Erişim, 09.01.2016)

⁴⁹ S/RES/2170, (2014), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170(2014)) (Erişim, 13.01.2016)

ile ilgili 2171⁵⁰, BM Barış Koruma Operasyonlarının Emniyeti ve Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunması ile ilgili 2185⁵¹, Güney Sudan ile ilgili 2187⁵², Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili 2196⁵³, Güney Sudan ile ilgili 2206⁵⁴, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile ilgili 2211⁵⁵, Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili 2217⁵⁶, Hafif Silahlar ile ilgili 2220⁵⁷, Güney Sudan ile ilgili 2223⁵⁸, Mali ile ilgili 2227⁵⁹, Sudan (Darfur) ile ilgili 2228⁶⁰, Güney Sudan ile ilgili 2241⁶¹, Sivillerin Korunması ile ilgili 2250⁶², Güney Sudan ile ilgili 2252⁶³, Suriye ile ilgili 2254⁶⁴ ve 2258⁶⁵, Orta Afrika Cumhuriyeti ile ilgili 2262⁶⁶ toplam 43 kararında koruma sorumluluğuna yer vermiştir.

⁵⁰ S/RES/2171, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2171\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2171(2014)) (Erişim,13.01.2016)

⁵¹ S/RES/2185, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2185\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2185(2014)) (Erişim,13.01.2016)

⁵² S/RES/2187, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2187\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2187(2014)) (Erişim,13.01.2016)

⁵³ S/RES/2196, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2196\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2196(2015)) (Erişim,17.01.2016)

⁵⁴ S/RES/2206, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2206\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2206(2015)) (Erişim,17.01.2016)

⁵⁵ S/RES/2211, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2211\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2211(2015)) (Erişim,17.01.2016)

⁵⁶ S/RES/2217, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2217\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2217(2015)) (Erişim,05.01.2016)

⁵⁷ S/RES/2220, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2220\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2220(2015)) (Erişim,05.01.2016)

⁵⁸ S/RES/2223, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2223\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2223(2015)) (Erişim,05.01.2016)

⁵⁹ S/RES/2227, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2227\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2227(2015)) (Erişim,05.01.2016)

⁶⁰ S/RES/2229, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2229\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2229(2015)) (Erişim,04.01.2016)

⁶¹ S/RES/2241, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2241\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2241(2015)) (Erişim,04.01.2016)

⁶² S/RES/2250, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2250\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2250(2015)) (Erişim,09.01.2016)

⁶³ S/RES/2252, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2252\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2252(2015)) (Erişim,09.01.2016)

⁶⁴ S/RES/2254, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254(2015)) (Erişim,09.01.2016)

⁶⁵ S/RES/2258, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258(2015)) (Erişim,11.01.2016)

⁶⁶ S/RES/2262, (2016) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2262\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2262(2016)) (Erişim,03.02.2016)

1.Koruma Sorumluluğunun Öğeleri

Koruma Sorumluluğu kendi içinde üç sorumluluk barındırır. Bunlar;

- önleyici sorumluluk
- reaksiyon sorumluluğu
- yeniden inşa sorumluluğudur.

İnsani müdahalenin önleme ya da yeniden inşa işlevleri olduğu çok tartışılmasa da, özellikle yeniden inşaya uygulamada yer verildiği görülür.

1.A. Önleme Sorumluluğu

Ölümcül çatışmaların önlenmesi BM Andlaşmasının temel amaçlarından biridir. Andlaşmanın girişinde gelecek nesilleri savaştan korumak hedefine yer verilmiş ancak çatışmaların önlenmesi konusunda kolektivitenin uygulanması Andlaşmayı hazırlayanlar tarafından tasarlanmamıştır.⁶⁷ Önleyici sorumluluk ya da önleme görevi de, BM Andlaşmasının kuvvet kullanma yasağına dayandırılmış, koruma sorumluluğu ve önleme görevinin küresel barış ve güvenliğin korunmasında reaktif olmaktan çok pro-aktif yani ileriye etkili olmayı gerektirdiği ileri sürülmüş ve belli politikalar için dayanak gösterilmiştir.⁶⁸ 2002 yılında ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, haydut devletler ve teröristlerle ilgili önleyici meşru müdafaa (preventive) hakkını kabul etmiştir. Potansiyel saldırılar, tehlike sayılmış ve potansiyel zarar kabul edilmiştir. Bu sebeple, haydut ya da terörist devletler herhangi bir vuruş yapmadan ilk müdahale hak olarak kabul edilmiştir. Bu devlet saldırılarının yeri ve zamanı belirsiz ya da hiç gerçekleşmeyecek olsa bile “yakın tehlike” kabul edilmiştir.⁶⁹ ABD’nin Irak’a müdahalesi Bush Yönetiminin Ulusal Güvenlik Stratejisinin bir parçası “doctrine of unilateral preemption” olarak açıklanmış,⁷⁰ Başkan Yardımcısı Dick Cheney tarafından önleyici savaşın örneği olarak ifade edilmiştir.⁷¹ Meydana gelmesi muhakkak olan, düşünme zamanı olmayan yakın ve acil tehdit durumları için pre-emptive (ön-alıcı) meşru müdafaa söz konusudur. Ön-alıcı saldırı uluslararası hukukta meşru görülebilmektedir. Acil bir tehdidin

⁶⁷ Alex J. Bellamy, “Conflict Prevention and the Responsibility to Protect” **14 Global Governance**, 2008, s. 136

⁶⁸ Anne-Marie Slaughter& Lee Feinstein “A Duty to Prevent” **83 Foreign Affairs**, 2004, s.236-237

⁶⁹ Bellamy, Conflict Prevention...s. 146

⁷⁰ Slaughter& Feinstein, **a.g.m.**, s.236, 237

⁷¹ Bellamy, Conflict Prevention....s.146

olmayıp, potansiyel tehlike durumları için yapılan saldırılar önleyici meşru müdafadır ve uluslararası hukuka aykırılığı muhakkaktır.

ABD'nin, kitle imha silahı bulundurduğu ve teröre yardım ettiği dolayısı ile 2003 yılında Irak'ı işgalinden sonra, "önleme görevi" nin potansiyel güvenlik felaketlerine özellikle nükleere karşı genişletilmesi gündeme gelmiş, muhtemel terör hedefleri üzerinde önleyici vuruşlar için bu argüman tartışılmıştır.⁷² Uluslararası kurallarla yasaklanmasına rağmen bazı devletlerin uranyum zenginleştirdikleri, bunun bilgi ve ticari olarak alış-verişini yaptıkları, birbiri ile işbirliği içinde oldukları, bu işbirliğinin kendi aralarında olduğu gibi diğerleri için de tepki olarak nükleer kapasitelerini geliştirme üzerine yoğunlaşmayı getirdiğinden tehlikeli bulunmuştur. Söz konusu rejimler, teröristlere ve bireylere teknoloji ve silah sağlayabilecektir. Bu durum, kitle imha silahı bulunduran devletlerin kendi vatandaşları için olduğu kadar o rejimlere yakın ülkeler ve potansiyel düşmanları için de büyük tehlike olacaktır. Bunun için küresel tepki gereklidir. Bununla ilgili önleme görevi için;

- kitle imha silahlarının varlığı,
- uluslararası toplumun, belli hükümetlerin özellikle kuvvetin herhangi bir kullanımını içeren tedbirleri söz konusu olduğunda uluslararası toplum çağırısı,
- önleme görevi küresel ve bölgesel örgütler aracılığı ile kolektif olarak uygulanma şartlarını taşımaktadır.⁷³

Nükleer zenginleştirmeyi baskılamak için daha iyi önleyici stratejiler konusundaki coşku çokca hayran toplasa da, ".. mutlak güç, ... önceki davranış, ... belirttikleri niyet.." leri olan söz konusu rejimlere karşı Güvenlik Konseyi kararlarıyla askeri gücün önleyici olarak kullanılacak olması tehlike sinyali vermektedir.⁷⁴

BM nezdinde Çatışmaların Önlenmesine ilişkin raporda, BM Sekreterliğinin ve üye devletlerin "çatışmayı önleme kültürü" nü besleme önerisi sunulmuştur. Bu raporu müteakip silahlı çatışmaları önlemeye ilişkin 1366 sayılı Güvenlik Konseyi kararında⁷⁵, Güvenlik Konseyinin çalışmalarında

⁷² Hamilton, a.g.m., s.292

⁷³ Slaughter& Feinstein, a.g.m.,236, 237

⁷⁴ Evans,a.g.m., s. 719

⁷⁵ S/RES/1366, (2001), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1366

çatışmaları önlemenin merkezinde olması doğrulanmış, BM personeli için çatışmaların önlenme eğitimleri için merkezi bir fon yaratılması düşünülmüş, çatışmaları önlemek için “bütün uygun yolların kullanılması” önerilmiştir.⁷⁶ Bölgesel örgütlerde de, şiddetli çatışmaların önlenmesi konusunda çaba sarf edilmiştir. Bunlar arasında 1993 yılında Afrika Birliği Örgütünün Çatışmaları Önleme Mekanizması, Avrupa’da, Baltık’da, Kafkaslar’da ve Orta Asya’da Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (OSCE) tarafından çeşitli tedbirler alınmıştır. Avrupa Birliği kendi çatışmayı önleme mekanizmalarına ek olarak Endonezya, Nepal ve Fiji de risk altında gördüğü ülkelerde Çatışmaların Önlenmesi Değerlendirme Mısyonu bulundurmıştır. Ancak, yeni çatışmaların başarıyla önlenmesi gerçekleşmemiştir.⁷⁷

ICISS, Güvenlik Konseyinin lider rol oynamasını istediği şiddetli çatışmaların önlenmesi ile ilgili çok net olmayan önerilerde bulunmuştur. Şiddetli çatışma nedenleri;

- güven , insan hakları ve iyi yönetim ile ilgili olarak politik,
- ekonomik fırsatlar, zenginlik ve eşitsizlik ile ilgili olarak ekonomik,
- atfedilebilirlik ve hukuk kuralları ile ilgili olarak hukuki,
- sektörel reform, yeniden entegrasyon ve silahsızlanma ile ilgili olarak askeri

olarak sınıflandırılmıştır. Bunlardan politik boyut, BM Genel Sekreterinin önleyici diplomasisine, ekonomik boyut pozitif ve negatif sebeplerin kullanımına, hukuki boyut, arabuluculuk tedbirlerine, askeri boyut ise en sınırlı kapsamda önleyici konuşlanmaya gönderme yapmaktadır. Birleşmiş Milletlerin çatışmayı önleme fonksiyonu, Genel Sekreterinin önleme diplomasisi, krizleri yönetme, BM şemsiyesi altında sosyal, ekonomik, kültürel ve insani örgütlerin geliştirilmesi ad hoc bir moda olarak gelişmiştir. Fakat, bunların hiçbiri çatışmaları önleme sistemi içinde entegre olmamıştır.⁷⁸

Önleme sorumluluğu ile ilgili olarak, BM çerçevesi içinde «erken uyarı sistemi» düşünülmüştür. ICISS, önleme tedbirlerini merkezileştirme çabalarını, çekişme nedenlerini engellemeyi, doğrudan önleme yeteneğini

(Erişim, 30.07.2015)

⁷⁶ Bellamy, Conflict Prevention...s. 136

⁷⁷ Bellamy, Conflict Prevention...s. 137

⁷⁸ Bellamy, Conflict Prevention...s. 138

zenginleştirmeyi erken uyarı sistemi lehine görülmüştür.⁷⁹ Soykırımın ya da diğer katliamların işlendiği zamanlarda eş zamanlı olarak bunu önleyecek ve uluslararası uzlaşmayı sağlayacak mekanizma yoktur.⁸⁰

Ölümcül çatışmaları önleme konusunda çalışan Carnegie Komisyonu, çatışmaları altyapısal olarak önlemenin müdahale ya da yeniden inşanın yarı fiyatından daha azına mal olduğunu tesbit etmiştir.⁸¹ 2005 yılında BM'nin Trust Fund for Preventive Action 35 bağışçıdan 33 milyar \$ bağış almıştır. BM barış operasyonlarının yıllık maliyeti 5 milyar \$ civarındadır. Devletlerin uluslararası barış ve güvenlik çalışmalarına katılmayı istedikleri fakat çatışmaların önlenmesi destekçilerinin henüz hükümetleri ikna edemedikleri görülür. Analistlere göre, çatışmaların yokluğu ve önleme filleri arası doğrudan bağlantıya dikkat çekmek zordur.⁸²

Önleme sorumluluğu, iç çatışmaların doğrudan nedenleri ve bunu doğuran nedenler yanında halkı riske atan insan unsurlu diğer krizler için de geçerlidir.⁸³

1.B. Reaksiyon Sorumluluğu

Reaksiyon sorumluluğu, insanı zorlayan durumlara uygun tedbirlerle karşılık verme durumudur. Uygun tedbirler, yaptırım, uluslararası yargılama, uç durumlarda askeri müdahale gibi zorlayıcı tedbirleri içerebilir.⁸⁴

Reaksiyon sorumluluğunda gerekli politik isteği harekete geçirme noktasında problem vardır. Bu, en uç zorlama reaksiyon şekli askeri gücün kullanımında olduğu gibi yaptırım gibi askeri olmayan zorlama şekilleri ya da zalimane suçları işleyen şüphelilerin uluslararası yargı organlarına gönderilmesinde de geçerlidir. Esasen, bu politik istek ihtiyacı zorlayıcı olmayan önleyici fiillerin kullanılmasında da vardır. Politik istek, duyarlılık, maliyet ya da zorluk gibi etmenlere bağlı olabilir.⁸⁵

Reaksiyon fiillerinde bu küresel kolektif güvenlik sisteminin etkinliği alınan kararların hukukiliği kadar, meşru olduğuna ilişkin müşterek algıya

⁷⁹ Bellamy, Conflict Prevention...s. 135

⁸⁰ Evans, **a.g.m.**, s. 719

⁸¹ Bellamy, Conflict Prevention...s. 136

⁸² Bellamy, Conflict Prevention...s. 142-143

⁸³ Evans, **a.g.m.**, s. 709

⁸⁴ Evans, **a.g.m.**, s. 709

⁸⁵ Evans, **a.g.m.**, s. 721

da bağlıdır. Haklı nedenler, hem hukuki hem de ahlaki olmalıdır. Hukuki ya da ahlaki olma noktasında zorlayıcı insani müdahale en çok tartışılan konulardan olmuştur.⁸⁶ Entelektüel gelenekte ve dünya dinlerinde de sayılan belli unsurlar ICISS tarafından ayrıntısı ile incelenmiş ve ilk görüşmelerden itibaren bunların yaşatılmasına çaba gösterilmiştir. ICISS kriterleri, haklı neden varlığında, doğru amaç, son çare, oranlılık, olumlu gelişme beklentisi ve doğru yetkilendirme.

ICISS, geniş ölçekte hayat kaybı ve geniş ölçekte etnik temizlik durumlarında, ciddi ve telafisi imkansız zararlar doğması ya da yakın zamanda meydana gelecek olmasını askeri müdahale için haklı neden kabul etmiştir.

1.B.1. Doğru Amaç (Right Intention)

Birincil amaç, insani acıları durdurmak ya da önlemek olmalıdır. Amerika'nın Irak'ın işgal nedenleri, Irak'ın kitle imha silahı bulundurması, teröre yardım etmesi ya da ülkeye demokrasi getirilmesi gibi gösterilmiş olsa da, uluslararası kamuoyu ile paylaşılmaktan kaçınılan saik, Ortadoğu petrolerini ele geçirme ve ABD'nin diğer emperyalist güçler arasında üstünlüğünü devam ettirme isteğidir. Somali'ye yapılan müdahale, Başkan Siad Barre'nin Soğuk Savaş Döneminde SSCB ile yakınlaşması nedeniyle duyulan endişeye bağlanmıştır. ABD Somali'de askeri ve stratejik çıkarları olmadığını ifade etse de, beş büyük ABD şirketinin Somali'nin tamamında petrol ve doğal gaz arama yetkisine sahipliği uluslararası kamuoyunun gözünden kaçmamıştır. Kosova'ya NATO müdahalesinin altında yatan sebebin, mineral kaynaklarının kontrolünü sağlamak, geleceğin enerji dağılımı yönetmek, Yugoslavya'nın rekabetçi sosyalist ekonomik sistemini çökertmek olduğu ileri sürülmüştür.⁸⁷ Libya'ya NATO'nun müdahalesinde, insanlığa karşı suçlar inandırıcı şekilde kanıtlanmamıştır.⁸⁸ Burada da, petrol ve doğal gaz müdahalesinin en önemli amaçlarındandır.

1.B.2. Son Çare (Last Resort)

Askeri müdahale, askeri olmayan bütün seçenekler denendikten sonra uygulanmalıdır. Askeri müdahaleler son çare olmalıdır ve o ülkedeki insan

⁸⁶ Evans, **a.g.m.**, s. 710

⁸⁷ Ertuğrul, "İnsani Müdahale(!)..s.665 , B. Stone, "The U.S.-NATO Military Intervention in Kosovo", **Global Research**, 2005

⁸⁸ A. Füsün Arsava, "Uluslararası Hukuka Uygunluk ve Meşruiyet Tartışmasında Bir Örnek Olarak Libya Askeri Operasyonu", **TAAD**, S. 13, (Nisan 2013), s. 41

yaşamını tehdit etmemelidir. BM Andlaşmasına göre, ülke bütünlüğünü koruyan egemenlik hakkı varlığını sürdürmektedir. Ülkesel bütünlük uluslararası koruma ile ihlal edilemez. Halkın korunması için mutlak gerekli değilse rejim değişikliği ya da diğer zorlayıcı izinsiz tedbirler alınmamalıdır.⁸⁹

1.B.3.Oranlılık (Proportional Means)

Müdahale, insani acıları durdurmak ya da önlemek için kaçınılmaz olmalıdır. Planlanan askeri müdahalenin yoğunluğu asgari gerekliliğe sahip olmalıdır. Irak'ta, ABD'nin akıllı bombaları, su ve kanalizasyon arıtma tesislerini ve elektrik üretme ünitelerini vurmuştur. UNICEF, Irak'ta her ay 5.000 çocuğun öldüğünü ve ülkedeki çocukların %22'den fazlasının kronik olarak kötü beslendiğini bildirmiştir. Çocukların ölüm nedenlerinin büyük çoğunluğunun, kirliliği su ve kanalizasyon kökenli kolera, tifo gibi bütünüyle tedavi edilebilir hastalıklardan kaynaklandığı açıklanmıştır.⁹⁰ Kosova'da elçilik binaları bombalanmıştır.

1.B.4. Olumlu Gelişme Beklentisi (Reasonable Prospects)

Başarı ihtimali yoksa, askeri müdahaleye devam edilmemelidir. Fiilin sonuçları, hareket etmemenin sonuçlarından daha kötü olmamalıdır.⁹¹ 1993 Somali müdahalesi yenilgiyle sonuçlanmış, 1994 Ruanda'daki soykırım için tepki acınacak halde yetersiz kalmış, 1995'de Srebrenika, 1999'da Kosova'daki durumları önlemek elem verici surette başarısız olmuştur.⁹² Müdahale sonrası o ülke vatandaşlarının düştüğü durum, müdahaleyi, iki ucu keskin bıçağın tercihi niteliğine büründürmüştür. Örneğin, müdahale sonrasında, Irak merkezi hükümetinin idare yeteneği ve ülkenin ekonomik ilerlemesi güvenilir olmanın çok gerisindedir. Ciddi boyutlara varan işsizlik sorunu çözülememiştir. Sağlık, eğitim, koruma, temiz su ve diğer zorunlu hizmetler konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.⁹³ Üç yılı aşkın süre içinde en az iki yüz bin kişi öldüğü, iki milyonun üzerinde kişi yerinden edildiği, Darfur'da barış koruma çabaları açıkça yetersiz kalmış, politik çözümler

⁸⁹ Bannon, **a.g.m.**, s. 1166

⁹⁰ Naseer Aruri, "Amerika'nın Irak'a Karşı Savaşı:1990-2002", Amerika'nın Irak Savaşı, (Ed.) Antony Arno, (Çev.) Taylan Doğan, Aram Yayıncılık,2003, s.67, Ümmühan Elçin Ertuğrul, „Irak Ortadoğu'nun ‚Sarı Öküz‘ ü mü? Irak-Arap Baharı İlişkisi“, **Uluslararası Üç Deniz Havzası Ülkeleri Ortak Yönetim Kültürü& Yeniden Yapılanma Sorunları Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 13-16 Ekim 2011, s.345

⁹¹ Evans, **a.g.m.**, s. 710

⁹² Evans, **a.g.m.**, s. 706

⁹³ Ertuğrul, Irak Ortadoğu'nun ‚Sarı Öküz‘ ü mü?..s.347

hatalar içinde debelenmiş, insani yardımlar sendelemiş, bütün çözümler çürümüştür.⁹⁴ NATO, Libya müdahalesinde, Libya’da sivilleri havadan saldırıları vasıtasıyla korumuş, kara harekatı düzenlememiştir. Bu sebeple, sivil ölümleri artmış ve pek çok sivil yaşadıkları yerleri terk ederek yerinden edilmiştir.⁹⁵ Libya’da , NATO yetkilerini yetkilerini aşmış, hatta bu sebeple koruma sorumluluğu kapsamında Suriye için Güvenlik Konseyinden karar çıkmamıştır.

1.B.5. Doğru Yetkilendirme (Right Authority)

Hukukilik ve meşruiyet için gösterilen Güvenlik Konseyi kararları müdahale için yetki vermez. Güvenlik Konseyi 1203 sayılı kararında⁹⁶, Kosova’da çözülmeyen durumun, bölgede barış ve güvenliğe sürekli bir tehdit oluşturduğunu saptayarak Yugoslavya’nın NATO ve AGIT ile 1199 sayılı kararın uygulamasını denetlemek üzere yaptığı anlaşmaları desteklediğini belirtmiştir. Kararda, NATO ya da başka devletlere herhangi bir yetki verilmemiştir. Irak’ta, Güvenlik Konseyi tarafından 678 sayılı karar⁹⁷ alınmadan önce İngiliz ve ABD donanmaları zaten Körfez’de yerlerini almışlardır.⁹⁸ Güvenlik Konseyi, 678 sayılı kararda kuvvet kullanma konusunda yetki vermemiş, kullanılan kuvveti tanımlamıştır. Karara, VII. Bölüm dayanak olarak gösterilmiştir. Kararların VII. Bölümün tamamına, 42. maddeye yahut 51. maddeye dayanabileceği olasılıkları ileri sürülmüştür.⁹⁹ 688 sayılı kararda¹⁰⁰ açık bir biçimde kuvvet kullanılmasına cevaz verilmemiş, üye devletler ve insani kuruluşlar “insani yardım çabalarına katılmaya davet edilmiş” tir. Libya hükümetinin sivil halka karşı yaygın ve sistematik saldırıları - insanlığa karşı suç- sebebiyle BM üyesi devletler BM Andlaşmasının VII. Bölümü çerçevesinde Libya’da saldırı tehdidi altındaki sivil nüfusun korunması için üye devletler gerekli bütün

⁹⁴ Evans, a.g.m., s. 703

⁹⁵ Ülkü Halaççı Ulusoy, “Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Sorumluluğu”, *TAAD*, S.14, Temmuz 2013, s. 281, 282,

⁹⁶ S/RES/1203, 24 October 1998, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement>, (Erişim, 20.10.2015)

⁹⁷ S/RES/678, 29 November 1990, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>, (Erişim, 20.10.2015)

⁹⁸ Berdal Aral, “Soğuk Savaş Sonrasında ‘Siyasallaşan’ Uluslararası Hukuk ve Başlıca Mağdurları” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, LIII, 1998, s. 44

⁹⁹ Enver Bozkurt, *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı ve Körfez Krizi Örneği*, Ankara, 1996, s.124

¹⁰⁰ S/RES/688, 5 April 1991, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/24/IMG/NR059624.pdf?OpenElement>, (Erişim, 20.10.2015)

tedbirleri alma konusunu düzenleyen 1973 sayılı kararda, NATO'ya ilişkin açık bir yetkilendirme olmadığı gibi, yetkilendirme zaman ya da amaç olarak herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmamıştır.¹⁰¹ Karar'ın alınmasında, Güvenlik Konseyi üyelerinden Rusya, Hindistan, Almanya, Brezilya ve Çin çekimser kalmıştır.¹⁰² Uluslararası toplumun bütününe ilgilendiren bir olayda, Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinden Rusya ve Çin ile uluslararası alanda önemleri yadsınamayacak Almanya, Hindistan, Brezilya gibi devletlerin Karar'da çekimser kalmaları, koruma sorumluluğunun ilk etapta hem hukukiliğini hem de meşruiyetini düşündürmüştür.

Gerçekte, Güvenlik Konseyi kararlarının ve fiillerinin bir anlamı olmadığı doktrinde “yalancı-çoktarafılık” olarak ifade edilmiştir. Buna göre, çoktarafli sistemin kararlarını, gizlemeye gerek duymaksızın tektarafın alması söz konusudur. Batı'nın menfaatine olan Güvenlik Konseyi kararları, dünyaya uluslararası toplumun istekleriymiş gibi yansıtılmıştır.¹⁰³

ABD, Koruma Sorumluluğu açısından gerekli durumlarda BM Andlaşmasına göre, hareket uygulamasını da içerecek şekilde Güvenlik Konseyinin bütünüyle yetki verebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, BM Andlaşmasının uluslararası barışın ciddi ihlalini içeren çeşitli durumlarda hareketi desteklemek için Güvenlik Konseyi üyelerine yasal yükümlülük doğurduğu şekilde yorumlanamayacağını ifade etmiştir. Sonuç olarak, ABD Hükümeti, Güvenlik Konseyinin insani müdahale için BM Andlaşmasına göre yetkilendirme yapabileceğini ancak bunun bir yükümlülük olmadığını bildirmiştir. Diğer bir deyişle, Güvenlik Konseyi hareket edip etmemekte mutlak serbesttir, bir olayda askeri müdahale olabileceği gibi bir diğerinde olmayabilecektir. Bireysel olarak devletler hareket için yetkilendirilebilirler fakat bu onlar için bağlayıcı değildir. Bu onlar için hareket hazırlığıdır ve bu durum Nihai Birdirge'de yer almıştır.¹⁰⁴

Koruma sorumluluğu temelinde günümüzü değerlendirdiğimizde ve ileriye baktığımızda; Güvenlik Konseyindeki veto kurumunun askeri müdahaleyi etkin şekilde bertaraf edebileceğini görürüz. Örneğin Çeçenistan'a askeri fiilleri Rusya, Sincan Uygur Bölgesine yapılacak askeri müdahaleyi Çin veto edecektir.¹⁰⁵ Rusya vetosu sebebiyle Suriye'ye müdahale edilememiştir.

¹⁰¹ Halatçı Ulusoy, **a.g.m.**, s. 279, 280, Arsava, Uluslararası Hukuka Uygunluk ..., s. 48

¹⁰² Halatçı Ulusoy, **a.g.m.**, s. 279, 280

¹⁰³ Charles Krauthammer, “The Unipolar Moment”, **Foreign Affairs** 70, 1990/91, s.27

¹⁰⁴ Focarelli, **a.g.m.**, s. 204

¹⁰⁵ Evans, **a.g.m.**, s. 711

BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin günümüzde sahip olduğu veto yetkisi tartışılmıştır. Askeri müdahale ve Güvenlik Konseyi ile ilgili olarak Mayıs 2002 Güvenlik Konseyi yıllık görüşmelerinde, koruma sorumluluğu ile ilgili olarak ABD, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin veto haklarının sınırlanmasını reddetmiştir. Rusya ve Çin söz konusu kriterlerin Güvenlik Konseyini saf dışı bırakabileceğini ileri sürmüşlerdir. İngiltere ve Fransa'da kriterler konusunda sıcak olmamışlardır.¹⁰⁶ Belli Afrika devletleri, Güvenlik Konseyi kararı almanın temel olduğu ve Güvenlik Konseyi kararlarının daha açık, üye sayısının daha fazla dolayısı ile daha meşru olduğu kriterleri kabul ederlerken ABD, Rusya ve Çin farklı nedenlerle karşı olmuştur. ABD, söz konusu kriterlerin hareket serbestisini sınırlayacağı yönüyle karşı olurken, Rusya ve Çin Güvenlik Konseyinin tuzak olarak kullanılabilmesi yönüyle karşı olmuşlardır. Aralarında Hindistan'ın da bulunduğu bazı devletler de Rusya ve Çin'in görüşünü paylaşmışlardır.

ICISS bu ihtimalleri göz önünde bulundurarak Güvenlik Konseyini tartışmıştır. Güvenlik Konseyi atlandığında, müdahalede dikkate alınmadığında uluslararası düzen zarar görecektir. Güvenlik Konseyi beklenirken de insanlık zarar görecektir. ICISS, söz konusu durumlarda müdahalenin meşruluğu için insani müdahale için sayılan kriterlere alternatif getirmemiş ya da aramamıştır. ICISS yetkilendirme kaynağı olarak Güvenlik Konseyine alternatif bulmaya gerek olmadığını fakat daha iyi çalışabileceğini öngörmüştür. ICISS açık bir politik mesaj seçmiştir, eğer bireysel olarak bir devlet ya da ad hoc koalisyonlar meşruiyetin gerekli kriterlerine saygı gösterirler ve katılırlarsa dünya kamu görüşü de bu doğrultuda olacaktır. Bu da, Güvenlik Konseyinin itibarını artıracaktır.¹⁰⁷

ICISS koruma sorumluluğunda müdahale tartışmalarında üç kademeli bir sorumluluk önermiştir. Buna göre, her aşamada bilgi sağlamada BM erken uyarı sistemi önemli rol üstlenecektir. Birincil sorumluluk, ev sahibi devletindir. İkincil sorumluluk, dış ajanslarla ortaklık eden iç otoritelere aittir. Üçüncü düzey sorumluluğun ise, birinci ve ikinci düzey sorumluların başarısız olması halinde uluslararası örgütlere ait olacağı farz edilmiştir. Üçüncü düzey sorumlulukta ICISS, BM'nin kombine çabaları doğrultusunda Güvenlik Konseyini tartışmıştır. Eğer Güvenlik Konseyi kilitlenirse, müdahaleci devletler ve BM Genel Sekreteri BM Genel Kuruluna uzlaşma

¹⁰⁶ Alex Bellamy, "The Responsibility to Protect and the Problem of Military Intervention", *International Affairs*, 84;4, 2008, s. 625-626

¹⁰⁷ Evans, *a.g.m.*, s. 712, Hamilton, *a.g.m.*, s.292

için başvuracaktır. Başarısız olduğunda ise bölgesel örgütler aracılığı ile çalışılacaktır. ¹⁰⁸ Askeri müdahale için Güvenlik Konseyi kararına öncelik tanınmıştır. Güvenlik Konseyi ya doğrudan ya da BM Andlaşması 99. maddesi ¹⁰⁹gereğince, BM Genel Sekreterin isteği üzerine harekete geçebilecektir. Yetkilendirme, mücbir durumda başarısız olursa, iki durum söz konusu olacaktır. Bunlardan ilki, BM Genel Kurulu “barış için birlik” kararı ¹¹⁰ usulü gereğince, üye tam sayısının 2/3 çoğunluğuyla müdahale kararı alabilecektir. İkinci alternatif ise BM Andlaşmasının VII. Bölümü çerçevesinde Güvenlik Konseyi bölgesel örgütleri yetkilendirecektir. ¹¹¹

Sorumluluk kademesinin hangisinin uygulanacağına nasıl karar verileceği de tartışılmış, krizin niteliğine karar vermek için yargıçlardan ya da ünlü kişilerden oluşacak bir panel kurulması destek bulmuş olmasına rağmen, Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesi devlet bu fikri çok desteklememiştir. Sorumluluğun düzeyi müdahale ve yetki konusu ile ilgili olduğundan dolayı çok politize olduğu Darfur Krizinde görülmüştür. ¹¹²

1.C. Yeniden İnşa Sorumluluğu

Yeniden inşa sorumluluğu, özellikle askeri bir müdahaleden sonra iyileştirme, yeniden yapma, uyumlaştırma/bozulan ilişkiyi düzeltme, müdahale zararlarının devam etmesini durdurma ve önüne geçme sorumluluğudur. ¹¹³

¹⁰⁸ Bellamy, “Conflict Prevention ..s.152

¹⁰⁹ Madde 99; Genel Sekreter, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebileceğini düşündüğü herhangi bir konuyu Güvenlik Konseyi’nin dikkatine sunar.

¹¹⁰ A/RES/377, 3 Nov. 1950, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/75/IMG/NR005975.pdf?OpenElement>, (Erişim, 20.11.2015)

BM Genel Kurulunun 3 Kasım 1950 tarih, 377 sayılı “Barış için Birlik” Kararında, *Barışa karşı bir tehdit olması, barışın bozulması ya da bir saldırı eylemi durumunda Güvenlik Konseyi, daimi üyeleri arasında oybirliği bulunmaması nedeniyle barışın ve uluslararası güvenliğin korunmasındaki temel sorumluluğunu yerine getirmezse, Genel Kurul, barış bozulmuş ya da bir saldırı eylemi olmuşsa, barışı ve uluslararası güvenliği yeniden sağlamak için, gerektiğinde silahlı kuvvet kullanılması da kapsam içine girmek üzere, alınacak toplu önlemler konusunda, üyelere gerekli öğütlemelerde bulunmak amacıyla sorunu gecikmeksizin inceleyecektir. Eğer o sırada Genel Kurul toplantı içinde bulunmuyorsa, o konudaki istemi izleyen 24 saat içerisinde, olağanüstü ve ivedi biçimde toplanabilir. Böyle bir olağanüstü ivedi toplantı ya üyelerinin herhangi 7 olumlu oyu ile Güvenlik Konseyi’nin, ya da Örgüt üyelerinin çoğunluğunun istemi üzerine yapılır.*

¹¹¹ Hamilton, **a.g.m.**, s.291

¹¹² Bellamy, Conflict Prevention...s.152

¹¹³ Evans, **a.g.m.**, s. 709

Yeniden inşa sorumluluğu, BM'nin Barış İnşa Komisyonunun yaratılması aracılığıyla Dünya Zirvesinde kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır.¹¹⁴ Yeniden inşa, özellikle koruma sorumluluğuna özgü gibi gösterilmeye çalışılsa da, insani müdahale olarak savunulan örneklerde de görülür. Örneğin, Somali müdahalesinde, Başkan Bush'un Ulusal Güvenlik İşleri Özel Yardımcısı Richard Hass, ulus yapmayı da içerecek şekilde Somali Misyonu'nun genişletilmesini önermiştir.¹¹⁵ Birleşik Devletler askerleri, molozların ve yıkıntıların temizlenmesi, iyileştirme ve koruma çalışmalarına katılmışlar, 3500'ün üzerindeki kişiyi Mogadişu polis gücü olarak örgütlemişlerdir.¹¹⁶ Irak müdahalesi, ABD'nin kurmayı amaçladığı "yeni dünya düzeni" nin bir parçası olmuştur.¹¹⁷ 11 Eylül sonrasında, Başkan Yardımcısı Richard Cheney, Irak'taki rejim değişikliğinin bütün Ortadoğu için olumlu bir etki yaratacağını, ABD yardımıyla özgürleşen Irak'ın tekrar büyük bir millet olabileceğini, ABD'nin amacının ülkesel bütünlüğe, çoğulcu ve demokratik hükümete, her etnik ve dini grubun insan haklarının tanındığı ve korunduğu hukuk sistemine sahip bir Irak yaratmak olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁸ Libya müdahalesinde, NATO, muhalif gruplarla birlikte hareket ederek iç çatışmanın tarafı olmuş ve sivillerin korunması kapsamında Kaddafi rejiminin yıkılmasında aktif rol almıştır. BM Libya Destek Komisyonu (UNSM) yardımıyla kurulan Ulusal Geçiş Konseyi, Libya'da demokratik bir yönetim kurmak amacıyla yeni bir anayasa hazırlanmış ve genel seçim yapılmıştır.¹¹⁹

Koruma sorumluluğuna karşı olan devletler, kabul edilebilir sosyal yaşam düzeyini, savaş sonrası politik kurumları yeniden inşa için askeri maliyetlere lojistik ve ekonomik maliyetlerin de ekleneceği düşüncesinde olmuştur.¹²⁰

¹¹⁴ Bellamy, Conflict Prevention...s. 135

¹¹⁵ Richard Haass, "Military Force: A User's Guide" Walter Clarke and Jeffrey Herbst: "Somalia and the Future of Humanitarian Intervention" **Foreign Affairs**, s. 75, 72

¹¹⁶ Murphy, **a.g.e.**, s.227

¹¹⁷ Körfez Savaşı'nda Irak birlikleri Kuveyt'ten çıkarılıp 27 Şubat'ta ateşkes ilan edildikten sonra, Irak halkının Saddam Hüseyin yönetimini devirmek amacıyla ayaklanmaya çağırılması olarak tanımlanabilir.

¹¹⁸ <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/cheneyvfw.htm> (Erişim, 27.09.2015)

¹¹⁹ Ülkü Halatçı Ulusoy, s. 281, 282

¹²⁰ Focarelli, **a.g.m.**,s. 209

2. Koruma Sorumluluğunun Hukuki Temelleri

2.A. Uluslararası Andlaşmalar

Koruma sorumluluğu, soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçları ve etnik temizlik hallerinde devletlerin özü itibari ile içişlerine giren meselelere müdahale yasağını ortadan kaldırmıştır. Bu açıdan uluslararası hukuka aykırı olmayacaksa da, kuvvet kullanma ve tehdidi yasağı açısından test edilecektir.

1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine göre devletler soykırım suçunu önlemekle yükümlü kılınsalar da, bu yükümlülük tamamlanmış değildir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1966 Medeni ve Siyasi ve Politik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmeleri de uygulamada şaşalı retorik olarak kalmıştır.¹²¹

2.B. Uluslararası Örf-Adet

Koruma sorumluluğunu uluslararası örf adet açısından değerlendirdiğimizde, örf-adetin maddi ögesi olan müşterek ve yaygın olarak uygulandığını söylemek zor olur. Manevi ögesi olan, hem nicelik hem de farklı gruplardaki devletlerin, söz konusu genel uygulamanın bir hukuk kuralı olduğuna ilişkin inanç da yoktur.

Koruma sorumluluğu Japonya, Yeni Zelanda Norveç, San Marino, Fransa, Kanada, Avustralya ve Liechtenstein tarafından uluslararası hukuk normu olduğu kabul edilmiştir. Uganda, koruma sorumluluğunun daha detaylı şekilde düzenlenmesi koşuluyla desteklemiştir. Ukrayna, açıkça Güvenlik Konseyi yetkisinde ve son çare olarak bu tür tedbirlerin alınmasını önermiştir. Endonezya, belli ahlaki gerekçelere rağmen siyaseten ve hukuken ileride tartışılması ihtiyacı ile bir parça tereddütle onaylanmıştır. Tanzanya, Küba, İran, Suriye, Venezuela, Vietnam, Kolombiya, Mısır, Cezayir, Pakistan ise koruma sorumluluğu doktrininin, herhangi bir hukuki temelden yoksun, zayıf devletlere karşı güçlü devletlerin lehine olduğu ileri sürmüştür. ABD, ahlaki açıdan ve genel olarak söz konusu fiiller için uluslararası toplumun sorumluluğu konusuna kuşkuyla yaklaşmıştır. Bunun ilgili devletin sorumluluğundan çok farklı olduğunu, BM Andlaşmasının 51. maddesine göre uygun şartlarda pre-emptive meşru müdafaya desteğini yinelemiştir.¹²²

Kanada, Avrupa Birliği üyesi devletler, Avustralya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi devletler Koruma Sorumluluğunun uygulanması ve dış

¹²¹ Evans, **a.g.m.**, s. 705, 706

¹²² Focarelli, **a.g.m.**, s. 203, 204

politikalarında bu sorumluluk ile ilgili işbirliği niyetlerini gösterir güçlü sinyaller verseler de, Çin, Hindistan Rusya gibi ülkelerin yaklaşımları koruma sorumluluğunun hukuk kuralı olduğuna ilişkin inanç olarak algılanmasına olanak vermez.¹²³ Çoğu Hükümet, Koruma sorumluluğunu tek taraflı müdahaleyi meşrulaştırmak için Truva Atı olarak görmüştür. Koruma sorumluluğunun destekçileri ise, Güvenlik Konseyinin kilitlendiği durumlarda uygun karar alma süreci hakkında ya da zorlayıcı askeri müdahaleyi haklılaştıran durumlar hakkında açıkca bir yol göstermediğini ileri sürmüşlerdir.¹²⁴ 2008’de BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon “ koruma sorumluluğunun bir kavram olduğunu henüz politika olmadığı kabul etmiştir.¹²⁵

Koruma sorumluluğunun, yeni bir uluslararası hukuk normu, uluslararası örf-adet hukukunun yeni bir kuralı olma ihtimalini, Nihai Metin’in 138 ve 139. paragrafları, Güvenlik Konseyinin 1674 ve 1706 sayılı kararları insanlık onurunu ve temel haklarını etkin şekilde koruyan uluslararası örf adet hukukunda yeni bir kural için duyulan ihtiyaç konusunda yükselen küresel uzlaşmanın mantıki sonucu olması yükseltse de,¹²⁶ bu normların uluslararası toplum içinde geniş destek bulması gerektiğini ancak bunun sağlanmadığını yargısı bu ihtimali ortan kaldırır.¹²⁷

SONUÇ

Koruma sorumluluğunu, bazı yazarlar 400’lü yıllardaki Saint Austin’in “haklı savaş (just war)” in canlandırılmasından başka bir şey olmadığı yönüyle savunurlarken yetki olarak Güvenlik Konseyi kanalıyla status quo’nun meşrulaştırdığı, müdahale ile ilgili temel problem olan “ yetkilendirme, politik dürtüler, operasyon kabiliyeti ...” gibi kriterlerin konu edilmediği yönüyle eleştirilmiştir. Koruma sorumluluğu, büyük güçlerin neo-koloyalist eğilimlerini meşrulaştırmalarının yolu olarak görülmüştür.¹²⁸ Jean Bricmont, koruma sorumluluğunun yeni sömürgeciliğin uzantısı olduğunu ima etmiştir. Ngugi wa Thiong’o koruma sorumluluğunun darlığını eleştirmiştir.¹²⁹

¹²³ Bellamy, Conflict Prevention...s. 146-147, 151

¹²⁴ Bellamy, The Responsibility to Protect..., s. 617

¹²⁵ Bellamy and Drummond, *a.g.m.*, s.193-194

¹²⁶ Chataway,*a.g.m.*, s. 210

¹²⁷ Focarelli, *a.g.m.*,s. 204

¹²⁸ Hamilton, *a.g.m.*, s.292

¹²⁹ Sharma, *a.g.m.*, s.132-133

Koruma sorumluluğu doktrini müdahale konusunda güç ve yükümlülük arasında gider gelir. Uygulamada, büyük güç devletler için geniş takdir içermesinden dolayı önemlidir. Müdahaleci devletler, menfaat ve çıkarlarına göre nasıl müdahale edeceklerine karar vereceklerdir. Güvenlik Konseyinin Körfez’de ABD tarafından, Yugoslavya’da ise Batılı güçler tarafından kullanıldığı ve çifte standart uyguladığı dünyanın dikkatinden kaçmamıştır.¹³⁰

Koruma sorumluluğunun pek çok bilinmeyişi vardır. Koruma sorumluluğu çerçevesinde karar alma işlevinin ve önleme boyutunun parametrelerinin netleşme ihtiyacı başlıcalarıdır. BM’nin koruma sorumluluğunu uygulayan ya da yalnızca tercih edilen tek uluslararası aktör olup olmadığı belli değildir. Tek taraflı müdahale de, söz konusu olabilecektir. Müdahale konusunda BM’nin sorumluluğu açıkça ifade edilmiştir. Ancak, BM görevini yerine getirmede başarısız olursa, tek taraflı ve bölgesel harekete gerek duyulacaktır. Halkı korumak için etkin BM fiilleri için bir altyapı yoktur. Birincisi, BM’nin altyapısı hızlı ve kesin tepki için uygun değildir. Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin vetosu etkin uluslararası tepkiyi baltalayabilir. Bürokratik engeller ve diplomatik görüşmeler olayları çözmek ve tepki vermek için zamanı tüketebilir. Daha genel olarak, uluslararası zorlamanın herhangi bir şekli uluslararası aktörler için genellikle zor tedbirlerden kaçınmayı cesaretlendiren diplomatik ve politik maliyete sahiptir. Darfur Krizindeki uluslararası tepki bunu göstermiştir. Sudan Hükümeti ile bağlantıları olan Çin, yaptırım benzeri zorlayıcı tedbirlere karşı olduğunu bildirmiştir. İnsan haklarını ihlal edenlere karşı herhangi bir doğrudan hareket etmeye ilişkin Güvenlik Konseyinin ilk kararı, şiddetin başladığından iki yıl sonra 29 mart 2005 tarihine kadar geçmemiştir.¹³¹

2005 Dünya Zirve’sinde, koruma sorumluluğu kapsamındaki soykırım ve diğer fiilleri durdurma konusunda uzlaşılammıştır. Esasen, ABD baskısından dolayı, soykırım, insanlığa karşı suçlar, etnik temizlik ve savaş suçlarında Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin veto etmesini engelleme konusu öneriden çıkarılmıştır. Bu durum, açık kısımlarla karşı karşıya geldiğinde kötü niyetli vetoya izin anlamındadır. Veto etkeni söz konusu fiiller için ileride cesaret verebilecektir. BM’nin hareketsiz kaldığı durumlarda tek taraflı ya da bölgesel müdahaleye cevaz verebilecektir.¹³²

¹³⁰ Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations” *Foreign Affairs*, 1993, s. 22, Helmut FreudenschuB, “Between Unilateralism and Collective Security: Authorizations of the Use of Force by the UN Security Council” 5 *European Journal of International Law (EJIL)*, 1994, s. 528

¹³¹ Bannon, a.g.m., s. 1159-1160

¹³² Bannon, a.g.m., s. 1160-1161

Sonuç Bildirgesinde, devletin halkını koruma konusunda başarısız olduğunda koruma sorumluluğunun doğması ve bunun için uluslararası toplumun yetkilendirilmesi onaylanmıştır. Sonuç Bildirgesinde BM fiilleri sınırlandırılmış, fakat katılması genişletilmiş, tek taraflı zorlayıcı fiillerin ulusal egemenliği ihlal ettiği itirazı hukuken değer kaybetmiştir. Eğer devletler, kendi halklarına karşı işlenen kısımlara pasif olarak izin verme ya da katliam yapma hakkına sahip değillerse, söz konusu fiilleri engelleyen zorlayıcı fiiller için egemenlikleri adına itiraz edemeyeceklerdir. Bu egemenlikten anlaşılan tek taraflı müdahaleyi kesin şekilde yasallaştırmak değil, önemli bir hukuki itirazı ortadan kaldırmaktır.

Sonuç Bildirgesinde, bir bütün olarak uluslararası topluma ve Birleşmiş Milletlere yeni standartlar getirilmiştir. Soykırım ve diğer fiillerden toplumları korumak için, BM aracılığıyla hareket eden uluslararası toplumun sorumluluğu kabul edilmiştir. Barışçıl yöntemler yetersiz olduğunda zamanında ve yerinde zorlayıcı fiilleri BM'nin hazırlayacağı bildirilmiştir.¹³³

Eğer Güvenlik Konseyi insan haklarının belirgin tehlikede olduğu bir yerde müdahale önerisini açıkça reddederse ya da makul zamanda öneriyi dikkate almazsa koruma sorumluluğunu yerine getirmek için alternatif yollar bulmak çok zordur.¹³⁴

Sonuç Bildirgesi, soykırım ve diğer fiillerden halkın korunmasında tek taraflı tepkiyi güçlendirirken, tek taraflı aktörlere önemli sınırlamalar getirmiştir. Buna göre, iyi niyetli BM fiilleri, tek taraflı müdahalelerden üstün olduğundan, tek taraflı müdahale edecek devletler, Genel Kurula başvurarak tek taraflı müdahalesinden önce BM aracılığıyla her muhtemel yolu araştırmak zorundadır. Yine, uluslararası toplumun zorlayıcı müdahaleye barışçıl yollar etkin olmadığı zaman başvuracağı açıktır. Bu, müdahale öncesi her zorlayıcı olmayan yolun denenmesini gerekli kılmazken bütün diplomatik seçeneklerin dürüstce incelenmesini gerektirir. Buna erken uyarı kolaylıkları kurma çabaları da dahildir.¹³⁵

Koruma sorumluluğuna ilişkin çalışmalar teoride ideal görünse de, uygulamada böyle sonuç vermeyeceği tartışmalardan anlaşılmaktadır. Ayrıca, dünya kamuoyunun tanıklık ettiği, Irak'ta Saddam'ın katliamlarına müdahale edilirken, Şili de Pinochet'in yaptığı katliamların batılı güçler tarafından

¹³³ Bannon, a.g.m.,s. 1162

¹³⁴ Bannon, a.g.m.,s.1163

¹³⁵ Bannon, a.g.m.,s. 1163,1164

yalnızca diplomatik olarak kınanması, Somali ve Ruanda'ya müdahale edilirken, Angola, Afganistan, Kongo, Burundi, Doğu Zaire ve Liberya'da çıkan iç savaşlarda milyonlarca kişi ölmesine rağmen insani müdahale olmayışı,¹³⁶ self determinasyon hakkının kullanımı sonucu çıkan iç savaşlarda Yugoslavya'ya müdahale edilirken, Doğu Timor ve Güney Rodezya'da aynı hassasiyet gösterilmeyişi,¹³⁷ Ermenistan ve Azerbaycan arasında yaşanan çatışmalarda Ermenistan'ın insan hakları ihlallerine karşı da kayıtsız kalınması olayları koruma sorumluluğu uygulamasının da politik ve stratejik öneme göre hem dikte edileceği hem de seçileceğini öngörüsünü kuvvetlendirir. Spesifik koruma sorumluluğu içinde değerlendirilen Darfur'da koruma sorumluluğuna taraf olanlar bile, askeri müdahale için haklı neden eşiği ve meşruiyet kriterlerin uygunluğu konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir.¹³⁸ 2011 sonrası Arap Baharı'nın getirdiği ciddi insan hakkı ihlalleri sebebiyle hukukiliği ve meşruiyeti tartışmalı şekilde Libya'ya müdahale edilirken, ölenler bir yana, BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre, 2016 yılı sonunda mülteci sayısının 4.7 milyona ulaşacağı tahmin edilen Suriye için müdahale kararı alınamamıştır.

KAYNAKÇA

ARAL, Berdal, "Soğuk Savaş Sonrasında 'Siyasallaşan' Uluslararası Hukuk ve Başlıca Mağdurları" **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, LIII,1998.

ARSAVA, A. Füsün, "Uluslararası Hukuka Uygunluk ve Meşruiyet Tartışmasında Bir Örnek Olarak Libya Askeri Operasyonu", **TAAD**, S. 13, (Nisan 2013),

ARSAVA, A.Füsün, "Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu" **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XV, S.1, 2011.

ARURİ, Naseer, "Amerika'nın Irak'a Karşı Savaşı:1990-2002", Amerika'nın Irak Savaşı, (Ed.) Antony Arnove, (Çev.) Taylan Doğan, Aram Yayıncılık,2003.

¹³⁶ Wheeler, N.J and Bellamy, A. J., "Humanitarian Intervention and World Politic" **The Globalization of World Politics** : An Introduction to International Relations ,Oxford, 2001, s. 472

¹³⁷ Popovski, V., , The UN Security Council Approach to the Conflict in Former Yugoslavia" **Southeast European and Black Sea Studies**, 2,2001, p. 39

¹³⁸ Bellamy, The Responsibility to Protect...s.627

BANNON, Alicia L., “The Responsibility to Protect : The UN World Summit and the Question of Unilateralism” **The Yale Law Journal**, Vol. 115, 2005-2006.

BELLAMY, Alex J. and DRUMMOND Catherine, “The Responsibility to Protect in Southeast Asia: Between Non-Interference and Sovereignty as Responsibility” **The Pacific Review** , Vol.24, No.2, May 2011.

BELLAMY, Alex J., “Conflict Prevention and the Responsibility to Protect” **14 Global Governance** , 2008.

BELLAMY,Alex J., “The Responsibility to Protect and the Problem of Military Intervention”, **International Affairs**, 84:4, 2008.

BOZKURT, Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı ve Körfez Krizi Örneği**, Ankara, 1996.

CHATAWAY, Terasa, “Towards Normative Consensus on Responsibility to Protect” **Griffith Law Review**, Vol 16, No1, 2007.

CHOMSKY, Noam, “The Responsibility to Protect”, **UN General Assembly**, New York City, July 23, 2009.

ERTUĞRUL, Ümmühan Elçin, “İnsani Müdahale(!)”,**Kuzey Afrika ve Asya Çalışmaları Uluslararası Sempozyumu 38 (ICANAS 38)**, 2007 ,

ERTUĞRUL, Ümmühan Elçin, „Irak Ortadoğu'nun ‚Sarı Öküz‘ ü mü? Irak-Arap Baharı İlişkisi“, **Uluslararası Üç Deniz Havzası Ülkeleri Ortak Yönetim Kültürü& Yeniden Yapılanma Sorunları Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 13-16 Ekim 2011.

EVANS, Gareth, “From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect “, **24 Wisconsin International Law Journal**, 2006-2007.

FOCARELLI, Carlo, “The Responsibility to Protect Doctrine and Humanitarian Intervention : Too Many Ambiguities for a Working Doctrine”, **Journal of Conflict&Security Law**, Vol.13, No 2, 2008.

FREUDENSCHUB, Helmut, “Between Unilateralism and Collective Security: Authorizations of the Use of Force by the UN Security Council” **5 European Journal of International Law (EJIL)** ,1994.

HAASS, Richard, “Military Force: A User’s Guide”Walter Clarke and Jeffrey Herbst: “Somalia and the Future of Humanitarian İntervention” **Foreign Affairs**.

HALATÇI ULUSOY, Ülkü, “Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Sorumluluğu”, **TAAD**, S.14, Temmuz 2013,

HAMILTON, Rebecca J., “The Responsibility to Protect : From Document to Doctrine - but what of Implemantation” **Harvard Human Rights Journal**, Vol. 19, 2006.

HUNTINGTON, Samuel P., “The Clash of Civilizations” **Foreign Affairs**, 1993.

KELSEN, Hans, **The Law of The United Nations**, The London Institute of World Affairs, London,1964.

KESKİN, Funda, **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma:Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara,1998.

KRAUTHAMMER, Charles, “The Unipolar Moment” , **Foreign Affairs**, 1990/91.

MURPHY, Sean D., **Humanitarian Intervention: The United Nations in an Evolving World Order**, 21, Procedural Aspects of International Law Series, University of Pennsylvania, 1996.

POPOVSKI, Veselin, “The UN Security Council Approach to the Conflict in Former Yugoslavia” **Southeast European and Black Sea Studies**, 2,2001.

Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001.

S/RES/1203, 24 October 1998,

SHARMA, Serena K., “Toward a Global Responsibility to Protect: Setbacks on the Path to Implementation”, 16 **Global Governance**, 2010.

SLAUGHTER, Anne-Marie &FEINSTEIN, Lee, “A Duty to Prevent” **83 Foreign Affairs**, 2004.

STONE B., “The U.S.-NATO Military Intervention in Kosovo”, **Global Research**, 2005

TESON, Fernando, **Humanitarian İntervention: An inquiry into Law and Morality**, New York: Transnational,1988.

WHEELER, Nicolas J. and BELLAMY, Alex J.,“Humanitarian

Intervention and World Politic” **The Globalization of World Politics** : An Introduction to İnternational Relations ,Oxford, 2001.

İnternet Kaynakları

A/RES/377, (1950), <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/75/IMG/NR005975.pdf?OpenElementhttp://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement> .

<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>,

[http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005(1).pdf)

<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/chenevfw.htm>

<http://www.un.org/ga/president/63/interactive/protect/noam.pdf>

S/RES/1366, (2001), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1366\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1366(2001))

S/RES/1674, (2006), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1674(2006))

S/RES/1706, (2006) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706(2006))

S/RES/678, (1990) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678\(1990\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/678(1990))

S/RES/688, (1991) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/689\(1991\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/689(1991))

S/RES/1653, (2006), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1653\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1653(2006))

S/RES/1894, (2009), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1894\(2009\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1894(2009))

S/RES/1970, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1970(2011))

S/RES/1973, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011))

S/RES/1975, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1975\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1975(2011))

S/RES/1996, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996(2011))

S/RES/2014, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2014\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2014(2011))

S/RES/2016, (2011), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2016\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2016(2011))

S/RES/2040, (2012) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2040\(2012\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2040(2012))

S/RES/2085, (2012) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085\(2012\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2085(2012))

S/RES/2093, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2093\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2093(2013))

S/RES/2095,(2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2095(2013))

S/RES/2100, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2100\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2100(2013))

S/RES/2109, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2109\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2109(2013))

S/RES/2117, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117(2013))

S/RES/2121, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2121\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2121(2013))

S/RES/2127, (2013) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2127\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2127(2013))

S/RES/2134, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2134\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2134(2014))

S/RES/2139, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139(2014))

S/RES/2149, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2149\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2149(2014))

S/RES/2150, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2150\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2150(2014))

S/RES/2155, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2155\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2155(2014))

S/RES/2165, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165(2014))

S/RES/2170, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170(2014))

S/RES/2171, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2171\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2171(2014))

S/RES/2185, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2185\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2185(2014))

S/RES/2187, (2014) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2187\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2187(2014))

S/RES/2196, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2196\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2196(2015))

S/RES/2206, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2206\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2206(2015))

S/RES/2211, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2211\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2211(2015))

S/RES/2217, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2217\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2217(2015))

S/RES/2220, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2220\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2220(2015))

S/RES/2223, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2223\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2223(2015))

S/RES/2227, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2227\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2227(2015))

S/RES/2229, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2229\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2229(2015))

S/RES/2241, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2241\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2241(2015))

S/RES/2250, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2250\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2250(2015))

asp?symbol=S/RES/2250(2015)

S/RES/2252, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2252\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2252(2015))

S/RES/2254, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254(2015))

S/RES/2258, (2015) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258(2015))

S/RES/2262, (2016) , [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2262\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2262(2016))